บทความปริทัศน์

ข้อสังเกตบางประการต่อผลทางเศรษฐกิจและสังคมจากการพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย

วรางคณา ก่อเกียรติพิทักษ์*
นักวิจัยประจำสถาบันเอเชียตะวันออกศึกษาฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดวงพร ภิญญะพันธ์**
นักวิจัยอิสระ

บทคัดย่อ

สังคมญี่ปุ่นได้กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุเหล่านี้ได้รับเงินบำนาญในการเลี้ยงชีพ แต่เนื่องจากค่าครองชีพที่ค่อนข้างสูง จึงเป็นปัจจัยผลักดันให้ผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นเดินทางไปพำนักระยะยาว (Long Stay) ในต่างประเทศ โดยประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ชาวญี่ปุ่นนิยมเดินทางมา ซึ่งการที่ชาวญี่ปุ่นเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย ส่งผลต่อทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมต่อประเทศไทย ดังนั้น ในบทความนี้เรื่อง *การพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย* จะเป็นการนำเสนอถึงที่มาและความเป็นมาของการพำนักระยะยาวทั้งในประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย รวมถึงผลจากการพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย เพื่อนำไปเป็นข้อมูลพิจารณาในการจัดทำนโยบายอันเกี่ยวกับการพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นในประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ: ผลทางเศรษฐกิจและสังคม การพำนักระยะยาว ชาวญี่ปุ่น ประเทศไทย

* ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: huijaa05@hotmail.com
** ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: dordek_ae@hotmail.com

Notice on the Effects of Japanese Long Stay on Thai Economy and Society

Warangkana Korkietpitak
Duangporn Pinyaphund

Abstract

Japanese Society has become aging society. The elderly receive retirement pension from the Japanese government. As high commodity prices cause the elderly to stay abroad for a long time. Thailand is one of the countries where the Japanese elderly are likely to stay. Japanese long stay in Thailand makes an impact on economic and social dimensions. Therefore, the purpose of this paper is to express the background of long stay in Thailand and to analyze the impacts of Japanese long stay on Thai economy and society in order to utilize information for considering/taking into account of policy making on Japanese long stay in Thailand in the future.

Keywords: Effects, Thai economy and society, Long Stay, Japanese

บทนำ

ปัจจุบันสังคมญี่ปุ่นได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุมากขึ้น ทั้งนี้ จะเห็นได้จากในปี 2552 ประเทศญี่ปุ่นมีประชากรประมาณ 127.6 ล้านคน[1] ขณะที่ประชากรญี่ปุ่นที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปมีถึง 29.3 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 23 ของจำนวนประชากรทั้งหมด เพิ่มมากขึ้นจากปีที่แล้วถึง 1.2 ล้านคน อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นคาดการณ์ไว้ว่าในปี 2562 หรือในอีก 10 ปีข้างหน้า ประเทศญี่ปุ่นจะมีประชากรสูงอายุประมาณร้อยละ 25 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งหมายความว่าชาวญี่ปุ่น 4 คน จะมีคนแก่อยู่ 1 คน[2]

สาเหตุที่ประเทศญี่ปุ่นมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นสูงอย่างมาก สืบเนื่องจากกลุ่มประชากรที่เกิดขึ้นในช่วง Baby Boom ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เด็กเกิดมากในช่วงเวลาประมาณ 10 ปี ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482-2488) โดยเมื่อชาวญี่ปุ่นอยู่ในภาวะอัดอั้นการมีบุตรในระหว่างภาวะสงคราม ทำให้ในช่วงปี 2490-2492 ชาวญี่ปุ่นได้กลับมามีบุตรในช่วงเวลาไล่เลี่ยกัน โดยจะเห็นได้จากการเกิดมากถึง 2.7 ล้านคนต่อปี[3] และทำให้ประชากรที่มีจำนวนรวมมากกว่า 7 ล้านคน นอกจากนี้ ประกอบกับวิทยาการทางการแพทย์ที่ก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้ประชาชนชาวญี่ปุ่นมีอายุขัยเฉลี่ยที่สูงขึ้นถึง 83 ปี ซึ่งจัดเป็นประเทศที่มีอายุขัยเฉลี่ยยืนยาวมากที่สุดในโลก และยังมีสุขภาพที่แข็งแรงขึ้นอีกด้วย

กลุ่มจำนวนผู้สูงอายุที่เกษียณอายุจากการทำงานที่ยังมีความสามารถในการใช้จ่ายเงินเพื่อการพักผ่อน ทั้งนี้ ชาวญี่ปุ่นที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปจะมีบำนาญ (เงินจากรัฐบาล) ใช้ทุกคน เนื่องจากชาวญี่ปุ่นทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปจะต้องจ่ายเงินให้กับรัฐบาลทุกปีตามสัดส่วนรายได้ที่ได้รับ เพื่อเป็นบำนาญของตนเองหลังเกษียณอายุ โดยจ่ายให้เป็นจำนวนค่อนข้างมาก ทำให้ประชาชนมีกำลังทรัพย์ในการไปพำนักประเทศอื่นเป็นระยะเวลานานได้ แต่ในขณะเดียวกันค่าครองชีพในญี่ปุ่นมีอัตราที่ค่อนข้างสูง ทำให้ภาครัฐและเอกชนของประเทศญี่ปุ่นส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเดินทางไปพำนักระยะยาว (Long Stay) ในต่างประเทศที่มีค่าครองชีพที่เหมาะสม และคงไว้ซึ่งคุณภาพชีวิต โดยทางการญี่ปุ่นมีนโยบายส่งเสริมให้ชาวญี่ปุ่นเดินทางออกนอกประเทศภายใต้โครงการ Visit World Campaign (VWC) ตั้งแต่ปี 2551-2553 โดยจะส่งเสริมให้ชาวญี่ปุ่นจำนวน 20 ล้านคนเดินทางออกนอกประเทศในปี 2553 ซึ่งประเทศไทยได้รับสนับสนุนในการคัดเลือกให้เป็น 1 ใน 9 ประเทศอันดับแรกที่ชาวญี่ปุ่นควรเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงปี 2551 เป็นต้นไป[4] การพำนักระยะยาวจึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจสำหรับผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นหลังจากเกษียณจากการทำงาน

Tomohiro Toda ได้ศึกษาจำนวนชาวญี่ปุ่นที่ไปใช้ชีวิตช่วงที่สองในต่างประเทศในปี 2543

---

[1] Population Reference Bureau. (2009). *2009 World Population Data Sheet* (Online). Available URL: http://www.prb.org/pdf09/09wpds_eng.pdf. [สืบค้น ณ วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2553].

[2] นาฏยา ตนานนท์. (2538). ญี่ปุ่น: ยุคคนแก่เฟื่องฟู. *มติชน.* ปีที่ 18 ฉบับที่ 6427 (14 ตุลาคม 2538). น. 22.

[3] อาคม. (10 สิงหาคม 2550). *Baby Boomers: สู่ธุรกิจ Long Stay ที่หอมหวนของเชียงใหม่* (Online). Available URL: http://www.oknation.net/blog/akom/2007/08/10/entry-1. [สืบค้น ณ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2553]

[4] วินิจ รังผึ้ง. ชวนชาวญี่ปุ่นมาเที่ยวเมืองไทย (Online). Available URL: http://www.tpa.or.th/jsociety/content.php?act=view&id=907. [สืบค้น ณ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2553]

โดยชาวญี่ปุ่นที่อายุมากกว่า 50 ปี ใช้ชีวิตช่วงที่สองในต่างประเทศ สามารถแยกได้ 5 ประเภท[5] ดังนี้ ประเภท 1 ผู้ที่อาศัยในต่างประเทศเป็นบ้านหลังที่สอง จะใช้เวลาเกือบทั้งปีในต่างประเทศ ประเภท 2 ผู้ที่อาศัยในประเทศญี่ปุ่น และอาศัยในต่างประเทศแห่งละประมาณ 3-6 เดือน สลับกันไป ประเภท 3 ผู้ที่อาศัยในต่างประเทศ ปีละประมาณ 1-3 เดือน ประเภท 4 ผู้ที่ครอบครองที่อยู่อาศัยในต่างประเทศเป็นชื่อของตนเองและประเภท 5 ผู้ที่ประกอบธุรกิจในต่างประเทศ ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าจากข้อมูล ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2551[6] มีชาวญี่ปุ่นพำนักอยู่ในต่างประเทศรวมทั้งสิ้น 1,116,993 คน เป็นผู้พำนักถาวรร้อยละ 32.4 และผู้พำนักระยะยาวร้อยละ 67.7 โดยมีชาวญี่ปุ่นพำนักในสหรัฐอเมริกามากที่สุดร้อยละ 38.7 รองลงมาคือ จีน ออสเตรเลีย อังกฤษ ฯลฯ ส่วนไทยอยู่ในลำดับที่ 7 สำหรับชาวญี่ปุ่นที่พำนักอยู่ในประเทศไทยมีจำนวน 44,114 คน คิดเป็นร้อยละ 3.9 ส่วนเมืองที่มีชาวญี่ปุ่นพำนักมากที่สุด คือ ลอสแองเจลิส รองลงมา คือ นิวยอร์ก และเซี่ยงไฮ้ สำหรับกรุงเทพมหานครอยู่ในลำดับที่ 4 โดยชาวญี่ปุ่นที่พำนักในกรุงเทพมหานครมีจำนวน 32,283 คน นอกจากนี้ ข้อมูลล่าสุด ณ เดือนมิถุนายน 2550[7] มีชาวญี่ปุ่นอาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือที่ลงทะเบียนไว้กับสถานกงสุลใหญ่ญี่ปุ่น ณ นครเชียงใหม่ ประมาณ 2,476 คน อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด คือ 1,962 คน แต่เชื่อว่าชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่น่าจะมีมากกว่านี้

สำหรับในประเทศไทยได้เริ่มมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวขึ้นตั้งแต่ปี 2544 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการส่งเสริมและขยายกลุ่มตลาด นักท่องเที่ยว อันจะเกิดประโยชน์ต่อการนำเงินตราต่างประเทศ และเนื่องจากไทยเป็นประเทศที่มีค่าครองชีพค่อนข้างถูก มีสิ่งอำนวยความสะดวกหลายด้าน และเป็นสังคมที่เคารพต่อผู้สูงอายุ จึงทำให้ประเทศไทยได้รับความนิยมสูง และมีแนวโน้มว่าจะได้รับความนิยมในการพำนักระยะยาวมากขึ้นเรื่อย ๆ

การที่ชาวญี่ปุ่นเข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทย อาจส่งผลต่อทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมทั้งทางด้านบวก และด้านลบต่อประเทศไทย ดังนั้น ในบทความนี้เรื่อง *การพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย* จะเป็นการนำเสนอถึงที่มาและความเป็นมาของการพำนักระยะยาวทั้งในประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย รวมถึงผลจากการพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย เพื่อนำไปเป็นข้อมูลพิจารณาในการจัดทำนโยบายที่เกี่ยวกับการพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นในประเทศไทยต่อไป

---

[5] ดวงใจ หล่อธนวณิชย์. (25 กุมภาพันธ์ 2547). *บทเรียนลองสเตย์ จากนักท่องเที่ยวญี่ปุ่น* (Online). Available URL: http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2004q1/article2004feb25p3.htm. [สืบค้น ณ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2553]

[6] สำนักงานแรงงานในประเทศญี่ปุ่น. (27 พฤศจิกายน 2552). *กรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น รายงานสถิติชาวต่างชาติที่พำนักอยู่ในต่างประเทศ ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2551* (Online). Available URL: http://www.thaiceotokyo.jp/th/index.php?option=com_content&view=article&id=444:-1-2551&catid=77:2008-12-04-05-08-24&Itemid=1075. [สืบค้น ณ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2553]

[7] จันจิรา จารุศุภวัฒน์. (3 กันยายน 2550). *รายงานพิเศษ: ธุรกิจ 'ลองสเตย์' ตลาดผู้สูงอายุญี่ปุ่น โอกาสทองท่องเที่ยวเชียงใหม่* (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์). Available URL: http://www.bangkokbiznews.com/2007/09/03/WW53_5301_news.php?newsid=92584. [สืบค้น ณ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2553]

แนวคิดและที่มาของการพำนักระยะยาว

การพำนักระยะยาวได้มีมานานแล้ว โดยเกิดขึ้นจากประชากรในกลุ่มประเทศตะวันตกที่มีรายได้ดีจะแสวงหาความสุขให้ตนเองด้วยการไปท่องเที่ยวในต่างถิ่น ทั้งภายในประเทศของตนเองและต่างประเทศ โดยใช้ระยะเวลาอันยาวนานและนิยมไปกันเป็นกลุ่ม โดยจัดรูปแบบเป็นชมรม (club) ขึ้น แต่พวกที่นิยมไปอิสระเป็นบุคคลก็มีอยู่บ้าง การเดินทางไปท่องเที่ยวระยะยาวแต่ละครั้งนั้นจะมีวัตถุประสงค์เจาะจงชัดเจน ต่อมาในระยะหลังความหมายของการพำนักระยะยาวได้พัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวหลายรูปแบบที่เป็นการพักอาศัยเป็นเวลานานแต่ก็ยังคงยึดแนวคิดหลักอันเดิม คือ การมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อการใดการหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น การพำนักระยะยาวในยุคปัจจุบันจึงมีความหมายกว้างครอบคลุมถึงการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ที่มิใช่ไปเที่ยวแบบทั่วไปแต่เป็นการไปพักอาศัยชั่วคราว ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการใดการหนึ่งโดยเฉพาะ สำหรับระยะเวลานั้น ขึ้นอยู่กับกิจกรรมตามวัตถุประสงค์แต่ละวัตถุประสงค์ เช่น เพื่อใช้ชีวิตหลังเกษียณ รักษาสุขภาพ การศึกษา และฝึกซ้อมกีฬา เป็นต้น

ทั้งนี้ เมื่อกล่าวถึงความหมายของการพำนักระยะได้มีผู้ให้นิยามแตกต่างกันไปดังนี้[8] บริษัท Northern Heritage Valley ได้ให้คำจำกัดความของการพำนักระยะยาว คือ การส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางให้นักท่องเที่ยวมาอาศัยอยู่เป็นเวลานาน ซึ่งหมายถึงระยะเวลาตั้งแต่ 2 สัปดาห์ จนถึง 2-3 เดือน หรือ 2-3 ปี โดยทั่วไปแล้วการท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีความหมายโดยนัยว่า เป็นการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้เกษียณอายุ หรือผู้ที่มีฐานะดี

สำหรับประเทศญี่ปุ่นนั้น เนื่องจากการที่ประเทศญี่ปุ่นมีจำนวนประชากรที่จำเป็นต้องไปอาศัยยังต่างประเทศเป็นจำนวนมาก การพำนักระยะยาวจึงเป็นนิยมในชาวญี่ปุ่นบางกลุ่ม มูลนิธิพำนักระยะยาว หรือ Long Stay Foundation ของประเทศญี่ปุ่นได้ให้ความหมายว่า การพำนักระยะยาว คือ การพักผ่อนระยะเวลานาน ณ แห่งใดแห่งหนึ่งในต่างประเทศ แต่ยังมีพื้นฐานวิถีชีวิตอยู่ที่ญี่ปุ่น และการพักผ่อนนั้นต้องได้สัมผัสกับวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ซึ่งมากกว่าการเดินทางเพื่อซื้อของหรือไปชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ

จากคำจำกัดความของกรมส่งเสริมการส่งออก การพำนักระยะยาว คือ ธุรกิจบริการเพื่อสุขภาพ ระยะยาว (Long-stay and Health Care) เป็นการให้บริการร่วมกันระหว่างโรงพยาบาล รีสอร์ท โรงแรมตามสถานที่พักผ่อนสวยงามทั่วประเทศ โดยใช้บริการด้านสุขภาพเป็นจุดขาย ให้บริการพักผ่อนระยะยาวพร้อมทั้งบริการด้านสุขภาพอย่างครบวงจร ทั้งนี้ เพื่อให้บริการแก่กลุ่มลูกค้าเป้าหมายผู้สูงอายุชาวต่างประเทศที่ต้องการเข้ามาพักผ่อนระยะยาว

[8] การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2553). *ความเป็นมาของ Long Stay* (Online). Available URL: http://www2.tat.or.th/longstay/thai/body_history.html. [สืบค้น ณ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2553]

อนึ่ง ดวงใจ หล่อธนวณิชย์[9] ได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของโครงการพำนักระยะยาวของญี่ปุ่นว่า แนวคิดส่งเสริมให้ชาวญี่ปุ่นไปพำนักระยะยาวในต่างประเทศเริ่มขึ้นในปี 2529 โดยกองอุตสาหกรรมงานบริการ กระทรวงการค้าและอุตสาหกรรมญี่ปุ่น (MITI) ได้เสนอโครงการ Silver Columbia Plan 92 ซึ่งเป็นโครงการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุญี่ปุ่นไปเริ่มต้นชีวิตหลังเกษียณอายุในต่างประเทศ โดยไปใช้ชีวิตในต่างประเทศอย่างถาวร โดยชื่อโครงการ Columbia 92 นั้นสื่อความหมายถึงปี 1492 (พ.ศ. 2035) ที่โคลัมบัสออกเดินทางจากสเปนเพื่อไปค้นหาทวีปใหม่ การตั้งชื่อจึงมีนัยเปรียบชาวญี่ปุ่นที่จะไปเริ่มต้นชีวิตที่สองในต่างประเทศเสมือนการได้พบกับโลกใหม่หรือชีวิตใหม่ โดยมีภาคเอกชนญี่ปุ่นเป็นแกนนำในการเข้าไปจัดหาและอำนวยความสะดวกเพื่อให้สถานที่ดังกล่าวเป็นเมืองที่ควรค่าแก่การใช้ชีวิต คือ อยู่ได้อย่างสบายๆ ด้วยเงินบำนาญ และประเทศที่ตอบรับโครงการนี้ อาทิ สเปน แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฯลฯ ต่างก็ได้เงินตราต่างประเทศไปกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม โครงการ Silver Columbia 92 ได้ถูกวิจารณ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเห็นว่าเป็นโครงการถ่ายโยงปัญหาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่ไม่ลงตัวภายในประเทศให้คนอื่นแก้ปัญหาแทน บ้างก็คัดค้านการสร้างหมู่บ้านคนชราญี่ปุ่นในต่างประเทศเมื่อเกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ทั้งในและต่างประเทศอย่างมาก โครงการดังกล่าวจึงต้องหยุดชะงัก

ต่อมาเมื่อสังคมญี่ปุ่นเข้าสู่ช่วงเปลี่ยนผ่านทางด้านความคิด ชาวญี่ปุ่นส่วนหนึ่งอยากลองใช้ชีวิตในต่างประเทศที่ผู้คนมีวิถีและค่านิยมในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากตน กลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นจึงเปลี่ยนไป จึงมีการปรับโครงการใหม่ โดยในปี 2535 ได้มีการจัดตั้งมูลนิธิส่งเสริมการพำนักระยะยาวแห่งชาติ (Long Stay Foundation Japan) ขึ้นมาเพื่อปรับโฉมหน้าของ Silver Columbia Plan 92 ใหม่ เปลี่ยนเป็นชื่อโครงการ Long Stay และให้นิยามว่าเป็นกิจกรรมการพักผ่อนระยะยาวในต่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาประสบการณ์ใช้ชีวิตประจำวันในต่างแดนมากกว่ามาเพื่อท่องเที่ยว โดยมีที่พักของตนเองหรือเช่าที่พัก และท้ายที่สุดต้องกลับประเทศญี่ปุ่น และเน้นกลุ่มเป้าหมายอายุ 20-50 ปี นอกเหนือจากกลุ่มผู้สูงอายุ

สำหรับประเทศไทยนั้น หลังจากที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 รัฐบาลไทยจึงได้มีนโยบายให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามากระตุ้นสภาพเศรษฐกิจของไทยอย่างเร่งด่วน ดังนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้พิจารณาขยายตลาดการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการใช้จ่ายและใช้เวลาพำนักในประเทศไทยนานวันขึ้น ตลอดจนกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้ชาวต่างชาติมาพำนักระยะยาว (ตั้งแต่ 1 เดือนขึ้นไป) ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว ตลอดจนเป็นมาตรการที่จะช่วยลดปัญหาอสังหาริมทรัพย์ที่มีเกินความต้องการจำนวนมากในระยะนั้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการขยายตัวของภาคการผลิต ตลอดจนภาคการบริการในธุรกิจที่เกี่ยวเนื่อง อันจะเกิดการสร้างงาน สร้างรายได้เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว และเป็นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ ดังนั้น คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2544 เห็นชอบให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศ

[9] ดวงใจ หล่อธนวณิชย์. การส่งเสริมการพำนักระยะยาวของญี่ปุ่น. *วารสารศิลปศาสตร์* 4, 1 (ม.ค.-มิ.ย. 2547). 134-143.

ไทยดำเนินโครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay) โดยใช้รูปแบบการร่วมทุนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนจัดตั้งบริษัทไทยจัดการลองสเตย์จำกัด เพื่อสร้างต้นแบบมาตรฐานในการดำเนินการ และสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ โดยมีลูกค้าเป้าหมายที่สำคัญคือ ผู้สูงอายุ (50 ปีขึ้นไป) ใน 4 ตลาดหลัก คือ ตลาดญี่ปุ่น ตลาดสแกนดิเนเวีย ตลาดยุโรป และตลาดอเมริกา ซึ่งในระยะแรกนี้คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวระยะยาวได้กำหนดจังหวัดและพื้นที่ในการรองรับกลุ่มเป้าหมาย 5 แห่ง คือ เชียงใหม่ สุโขทัย กาญจนบุรี หนองคาย และหัวหิน-ชะอำ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้ให้การสนับสนุนการพำนักระยะยาวมาเป็นเวลานาน แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการให้การสนับสนุนไป จากเดิมอยู่ในความดูแลของกระทรวงพาณิชย์และได้โอนย้ายมาที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร่วมกับบริษัทไทยจัดการลองสเตย์ จำกัด กลุ่มเป้าหมายของการพำนักระยะยาว คือ กลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งมีข้อจำกัดในการพักอาศัย แต่ต่อมามีการเปลี่ยนเป็นไม่จำกัดอายุ

กล่าวโดยสรุป การพำนักระยะยาว คือ การพักผ่อนระยะเวลานานในต่างประเทศ ซึ่งไม่ใช่การอพยพย้ายถิ่น หรือไปมีถิ่นฐานที่ถาวรในต่างประเทศ ลักษณะโดยทั่วไปของกลุ่มพำนักระยะยาว คือ นักท่องเที่ยวที่มีวันพักตั้งแต่ 1 เดือนขึ้นไป ที่ต้องการเดินทางมาใช้ชีวิตเป็นหลักและท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมเสริม ทั้งนี้ ประเทศญี่ปุ่นได้มีแนวคิดส่งเสริมให้ชาวญี่ปุ่นไปพำนักระยะยาวในต่างประเทศ ตั้งแต่ปี 2529 โดยได้เสนอโครงการ Silver Columbia Plan 92 ซึ่งเป็นโครงการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุญี่ปุ่นไปเริ่มต้นชีวิตหลังเกษียณอายุในต่างประเทศ โดยไปใช้ชีวิตในต่างประเทศอย่างถาวร แต่โครงการดังกล่าวได้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ทั้งในและต่างประเทศอย่างมาก จึงต้องหยุดชะงักลง ต่อมาในปี 2535 ได้มีการจัดตั้งมูลนิธิส่งเสริมการพำนักระยะยาวแห่งชาติ (Long Stay Foundation Japan) ขึ้นมาเพื่อปรับโฉมหน้าของ Silver Columbia Plan 92 ใหม่ เปลี่ยนเป็นชื่อโครงการ Long Stay ซึ่งประจวบเหมาะกับที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงปี 2540 ทำให้รัฐบาลมีนโยบายให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามากระตุ้นสภาพเศรษฐกิจของไทยอย่างเร่งด่วน โดยดำเนินโครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay) ซึ่งตลาดหลักที่สำคัญมีตลาดญี่ปุ่นรวมอยู่ด้วย

ความร่วมมือในการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวระหว่างไทย – ญี่ปุ่น

สัมพันธภาพระหว่างไทยและญี่ปุ่นเป็นไปอย่างแน่นแฟ้นยาวนานกว่า 120 ปี ทั้งในทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การธำรงซึ่งสัมพันธภาพดังกล่าวนั้น โดยเฉพาะในด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้นก็เนื่องด้วยการเดินทางเคลื่อนย้ายประชาชนระหว่างทั้งสองประเทศ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นำไปสู่ความเข้าใจอันดีต่อกัน โดยเฉพาะทางฝ่ายประชาชนญี่ปุ่นซึ่งมีการเดินทางเข้ามายังไทยเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

รูปแบบการเดินทางเข้ามาของชาวญี่ปุ่นได้พัฒนากลายมาเป็นการพำนักระยะยาว (longstay) อันนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยและญี่ปุ่น ทั้งนี้ในขณะที่นายประชา มาลีนนท์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้เดินทางไปเยือนญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 14-19 ธันวาคม 2548 โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเผยแพร่และส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย ในโอกาสที่ครบรอบ 120 ปีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในปี 2550 โดยที่รัฐบาลทั้งสองร่วมกันประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวของสองประเทศเดินทางไปมาระหว่างกัน

มากขึ้น ในการเดินทางครั้งนี้นั้น ฝ่ายไทยได้ขอความร่วมมือจากรัฐบาลญี่ปุ่นให้ช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวซึ่งเห็นว่าเหมาะสมต่อผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นมาก และในโอกาสเดียวกันนี้ ยังได้มีการลงนามบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding – MOU) ระหว่างบริษัทไทยจัดการลองสเตย์ จำกัด กับบริษัท Lion's Travel Planning จำกัด และ Japan & Thailand International Relations Organization (JTIRO) เพื่อตกลงที่จะส่งเสริมการพำนักระยะยาวระหว่างกัน[10] การร่วมมือส่งเสริมการพำนักระยะยาวระหว่างไทยและญี่ปุ่นในครั้งนี้เป็นนิมิตหมายอันดีว่าจะมีการพัฒนาความสัมพันธ์ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมระหว่างกัน โดยภาครัฐของไทยและญี่ปุ่นเป็นแกนหลักในการสนับสนุนภาคเอกชนไทยและญี่ปุ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในเวลาต่อมา ผลจากการเจรจาเรื่อง "ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น" (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA) เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2549 ได้ให้การตกลงเรื่องการให้ความร่วมมือในการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว ในการส่งเสริมการลงทุนสร้างที่พำนักระยะยาวจากนักลงทุนชาวญี่ปุ่น การให้ความร่วมมือทางการรักษาพยาบาล การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวพำนักระยะยาวในประเทศไทย และการให้ความอำนวยสะดวกในการประทับลงตราเข้าเมืองจากสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองของประเทศไทย เป็นต้น

จากความร่วมมือดังกล่าว ความพยายามในการกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นเข้ามาพำนักระยะยาวในไทยจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งผ่านความร่วมมือระดับรัฐต่อรัฐ (G2G) และในระดับรัฐกับเอกชนญี่ปุ่น โดยเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ที่ผ่านมานี้ (2553) นายชุมพล ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้ร่วมเดินทางไปเยือนญี่ปุ่นกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เพื่อดำเนินโครงการแลกเปลี่ยนนักท่องเที่ยวและกิจกรรมการตลาดระหว่างกัน โดยทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ร่วมมือกับ ANA SALES จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทลูกของสายการบิน All Nippon Airways (ANA) วางกลยุทธ์รองรับการเดินทางของนักท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (longstay) จากการที่รัฐบาลญี่ปุ่นตั้งเป้าในปี 2553 ว่าจะส่งนักท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (long-stay) ไปยังประเทศต่าง ๆ ถึง 20 ล้านคน และพร้อมจะเลือกเดินทางมาไทยถึง 2 ล้านคน[11]

อย่างไรก็ดี ในส่วนของความร่วมมือจากรัฐบาลไทยที่ผู้พำนักระยะยาวต้องการนั้น คือ การผ่อนปรนหรือกำหนดระยะเวลายื่นขอวีซ่าให้ยาวนานมากขึ้น เนื่องจากระเบียบการต่ออายุวีซ่าของไทยจะต้องยื่นขอเป็นประจำทุกที ซึ่งหากรัฐบาลไทยผ่อนปรนหรือกำหนดให้ผู้พำนักอาศัยระยะชาวสามารถยื่นขอวีซ่าได้ครั้งละมากกว่า 1 ปี ก็จะเป็นปัจจัยสนับสนุนที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นเดินทางเข้ามาพำนักในประเทศไทยเพิ่มขึ้น ซึ่งมาตรการในขณะนี้รัฐบาลไทยยกเว้นค่าธรรมเนียมวีซ่า และจัดทำประกันภัยแก่นักท่องเที่ยว 1 หมื่นเหรียญสหรัฐ/คน เท่านั้น แต่ทว่าการอนุมัติวีซ่าของไทยให้แก่นักท่องเที่ยวญี่ปุ่นที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปซึ่งเดินทางมาพักผ่อนแบบพำนักระยะยาวหรือวีซ่าลองสเตย์นั้นมีกำหนดระยะเวลาเพียงแค่ 1 ปี แต่มาเลเซียเปิดอนุญาตออกวีซ่าให้ชาวญี่ปุ่นถึง 10 ปี ในขณะที่ฟิลิปปินส์นั้นออกวีซ่าให้แบบไม่จำกัดเวลา ปัจจัยดังกล่าวนี้มีผลต่อการตัดสินใจในการ

[10] *รัฐมนตรีท่องเที่ยวร่วมภารกิจส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศญี่ปุ่น.* (Online). Available URL: http://www.newswit.com/news/2005-12-26/bb39ddd3b2e58f765348d58d4ff9aecd. [สืบค้น ณ วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2553]

[11] *'ชุมพล' จีบเอเอ็นเอฯ ดึงญี่ปุ่นเข้าไทยล้านคน.* (Online). Available URL: http://www.prachachat.net/view_news.php?newsid=02tou02250253&sectionid=0208&day=2010-02-25. [สืบค้น ณ วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2553]

เลือกเข้ามาพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นอย่างยิ่ง ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงต้องเตรียมหามาตรการรองรับและอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวพำนักระยะยาวที่อาจจะเดินทางมายังไทยถึง 2 ล้านคนในอนาคตข้างหน้านี้

ทั้งนี้ จากข้อค้นพบของงานวิจัยพบว่า[12] คนญี่ปุ่นมีความต้องการที่จะส่งเสริมไมตรีอันดีระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นด้วยการมีกิจกรรม (Activities) เพื่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมร่วมกับคนไทย และยังมีความต้องการได้รับข้อมูลผ่านหน่วยงานให้คำหารือ ปรึกษา และแนะแนวเพื่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม (Advisory Facilities for Cross-Cultural Adjustment) ที่จัดให้โดยรัฐบาลไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่คนไทยมีความพร้อมในการสนองตอบความต้องการต่าง ๆ ได้อย่างดี ดังนั้น รัฐบาลไทยควรดำเนินการทบทวนนโยบายเรื่องโครงการการท่องเที่ยวแบบพำนักนานของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณในประเทศไทย เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ มีความเข้าใจถึงปรัชญาของการท่องเที่ยวแบบพำนักนานที่ถูกต้องตรงกัน นอกจากนี้ รัฐบาลไทยตระหนักถึงการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ประเทศไทยสามารถสร้างความแตกต่างในการบริหารจัดการโครงการฯ ด้วยคุณภาพการให้บริการ อันจะก่อให้เกิดประสบการณ์การท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวที่มีคุณภาพทั้งแก่คนญี่ปุ่นวัยเกษียณและคนไทยในท้องถิ่น

ข้อสังเกตบางประการจากการพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย

การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในไทย ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อมิติทางเศรษฐกิจและสังคม ดังที่จะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

มิติทางเศรษฐกิจ

Mcintosh, R.W.[13] ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวช่วยเศรษฐกิจของชาติได้ ในลักษณะของการพัฒนาและสร้างความสำคัญให้กับเศรษฐกิจในระดับภาคได้รวดเร็วและมหาศาลกว่าอุตสาหกรรมประเภทอื่น และโดยธรรมชาติการท่องเที่ยวนั้นยังช่วยยกระดับของพื้นที่โดยรอบภูมิภาคให้เกิดความสำคัญขึ้นมาอีกด้วย ดังนั้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงกลายเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งนี้ ส่วนใหญ่แล้วประเทศที่มีนักท่องเที่ยวมากมักจะมีรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวมากตามไปด้วย อันหมายถึงโอกาสและลู่ทางในการดำเนินธุรกิจด้านการท่องเที่ยวและการบริการ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศทั้งในยามที่ภาวะเศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตและยามที่ภาวะเศรษฐกิจซบเซา โดยแม้ว่าในปี 2550 นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจะขาดความเชื่อมั่นในการเดินทางมายังประเทศไทย เนื่องจากความแปรปรวนของสถานการณ์เศรษฐกิจโลก และปัญหาทางการเมืองภายในที่ประเทศไทยเผชิญมานับตั้งแต่ช่วงต้นปี จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมายังประเทศไทยกลับมีจำนวนเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.65 จากปี 2549 สามารถนำเงินตราต่างชาติเข้าสู่ประเทศได้ทั้งสิ้น 547,781.81 ล้านบาท จากนักท่องเที่ยวต่างประเทศ 14.46 ล้านคน ส่งผลให้ประเทศไทยมีดุลการท่องเที่ยวเกินดุล 447,306.48 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2549 คิดเป็นร้อยละ 15.81 (ตารางที่ 1)

---

[12] ประเทือง หงสรานากร, *อ้างแล้ว.*

[13] McIntosh, R.W. *Tourism: Principles, Practices, Philosophies.* Ohio: Grid. Inc., 1972.

ตารางที่ 1: แสดงรายได้จากการท่องเที่ยว ปี 2548-2550

รายการ	2550		2549		2548	
	จำนวน	% (+/-)	จำนวน	% (+/-)	จำนวน	% (+/-)
จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)	14,464,228	+4.65	13,821,802	+20.01	11,516,936	-1.15
ระยะเวลาพำนักเฉลี่ย (วัน)	9.19	0.57	8.62	+0.42	8.20	+0.07
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (บาท/คน/วัน)	4,120.95	1.80	4,048.22	+4.06	3,890.13	-4.13
รายได้ (ล้านบาท)	547,781.81	+13.57	482,319.17	+31.29	367,380.36	-4.52

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ผลสืบเนื่องของสถานการณ์เศรษฐกิจโลกที่มีแนวโน้มว่าจะตกต่ำต่อไป ความผันผวนของราคาน้ำมันในตลาดโลก ตลอดจนสถานการณ์การเมืองภายในของไทยที่ยังไม่มีท่าทีว่าจะคลี่คลาย ได้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในอนาคต จนกระทั่งในการประชุมแผนการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวปี 2552 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ปรับลดเป้าหมายการเติบโตของตลาดต่างประเทศด้านรายได้ร้อยละ 5 โดยคาดหวังว่าจะมีรายได้เข้าประเทศประมาณ 6.3 แสนล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 11 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ซึ่งกลยุทธ์ประการหนึ่งที่รัฐบาลพยายามใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างประเทศก็คือ การผลักดันโครงการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว หรือ “โครงการลองสเตย์” ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อขยายตลาดการท่องเที่ยวไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุที่สามารถใช้เวลาในการพำนักได้นาน และมีศักยภาพในการใช้จ่ายสูง อันจะเป็นการกระตุ้นภาคการผลิตและภาคการบริการที่เกี่ยวเนื่องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้ขยายตัวท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจโลกและวิกฤตการเมืองไทย

ทั้งนี้ ตลาดญี่ปุ่นเป็นตลาดที่มีแนวโน้มในการขยายตัวต่อ “โครงการลองสเตย์” ของไทยค่อนข้างสูง เนื่องจากตลาดญี่ปุ่นเริ่มเปลี่ยนค่านิยมในการพำนักอาศัยที่ออสเตรเลียมายังประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น โดยเดินทางมาพำนักในประเทศไทยเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละร้อยละ 10 ส่งผลให้ปัจจุบันไทยครองส่วนแบ่งตลาดการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวได้ร้อยละ 11.2 เลื่อนจากลำดับ 5 เป็นลำดับ 3 รองจากประเทศมาเลเซียและออสเตรเลีย อย่างไรก็ตาม จังหวัดหนึ่งที่ได้รับความนิยมอย่างมากสำหรับการพำนักอาศัยของกลุ่มผู้สูงอายุชาวต่างชาติก็คือ จังหวัดเชียงใหม่ โดยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา อัตราการขยายตัวของกลุ่มผู้สูงอายุชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่เฉลี่ยปีละร้อยละ 5.33 โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น มีอัตราการขยายตัวมากกว่า 3-4 เท่า ซึ่งสะท้อนได้ว่า “โครงการลองสเตย์” ของประเทศไทยที่เกิดขึ้นนี้ตอบรับกับทิศทางการเติบโตของสังคมญี่ปุ่นซึ่งเป็นสังคมผู้สูงอายุ โดยในปี 2550-2555 คาดว่าจะมีชาวญี่ปุ่นเกษียณอายุมากกว่า 25 ล้านคน และมีแนวโน้มว่าส่วนหนึ่งกว่า 5 แสนถึง 1 ล้านคน จะเลือกอาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในปี 2550 กงสุลใหญ่ญี่ปุ่นประจำเชียงใหม่ได้ระบุว่า มีชาวญี่ปุ่นอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด คือ 1,962 คน จากจำนวนชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือทั้งสิ้นประมาณ 2,476 คน

อย่างไรก็ดี เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกหลักในการนำรายได้เข้าสู่ประเทศ ภาครัฐจึงได้มุ่งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยวต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกและชักจูงใจให้นักท่องเที่ยว ชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งไม่เพียงแต่จะได้รายได้จากการพำนักระยะยาวแล้ว แต่ยังจะกระจายการใช้จ่ายไปยังธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้อีกมาก ทั้งธุรกิจการรักษาพยาบาล สปา นวดแผนไทย ฯลฯ และอาจต่อเนื่องไปถึงการทำธุรกิจสินค้าหัตถกรรม

ทั้งนี้ ในความเป็นจริงจะเห็นได้ว่าสิ่งที่รองรับและอำนวยความสะดวกยังมีค่อนข้างน้อย เช่น ที่พักอาศัย การบริการเกี่ยวเนื่อง เช่น กีฬา สปา การแพทย์ เช่น ธุรกิจชะลอความชรา ธุรกิจการเงิน กฎหมายที่เกี่ยวข้อง งานอาสาสมัคร การจัดสัมมนา เป็นต้น นอกจากนี้ การแข่งขันในตลาดที่ยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น บวกกับปัญหาการเมืองภายในประเทศทำให้ชาวญี่ปุ่นที่ต้องการจะมาพำนักระยะยาวในประเทศไทยหันไปให้ความสนใจในตลาดอื่นมากขึ้น อาทิ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม เป็นต้น จึงทำให้การพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นในประเทศไทยในแต่ละปีมีการขยายตัวไม่มากนัก ทำให้รายได้จากการพำนักระยะยาวจากกลุ่มนักท่องเที่ยวญี่ปุ่นไม่มากอย่างที่คาดหวัง

อนึ่ง การพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นได้เกิดผลกระทบต่อท้องถิ่นในด้านเศรษฐกิจ โดยทางตรงและทางอ้อม ซึ่งมีผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบ เช่น เกิดการจ้างงาน การกระจายรายได้ และการบรรเทาความยากจน ทำให้ชาวบ้านในท้องถิ่นซึ่งมี อาชีพให้บริการด้านการท่องเที่ยว อาทิ มัคคุเทศก์ พนักงานนวดสปา พนักงานบริกรในร้านอาหาร พนักงานขายสินค้าของที่ระลึก เป็นต้น มีรายได้มากขึ้น ขณะที่อาชีพที่เกี่ยวข้องกับด้านการรักษาพยาบาล อันนอกเหนือจากแพทย์ และพยาบาลแล้ว เช่น อาชีพล่ามแปลภาษาในโรงพยาบาล และผู้ดูแลผู้สูงอายุ จะเป็นอาชีพที่มีความต้องการมากยิ่งขึ้น เมื่อมีผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการขยายตัวด้านการลงทุนในเชียงใหม่ อาทิ โครงการอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่อยู่อาศัย ร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อสำหรับชาวญี่ปุ่น ร้านกาแฟ เป็นต้น

ทั้งนี้จากการศึกษาข้อมูลทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นที่เกิดจากการพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นในจังหวัดเชียงใหม่พบว่า การเข้ามาพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นนั้นมีผลต่อการขยายตัวด้านการลงทุนธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในเชียงใหม่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะคอนโดมิเนียม ซึ่งในปี 2553 คาดว่าเกิดขึ้นมากกว่า 10 โครงการ มูลค่าการลงทุนกว่า 2,000 ล้านบาท เนื่องจากเชียงใหม่กำลังกลายเป็นเมืองลองสเตย์ที่ได้รับความนิยมสูงในกลุ่มผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการลงทุนดังกล่าว โดยเป็นการลงทุนของนักลงทุนจากกรุงเทพฯ และทุนท้องถิ่นส่วนหนึ่ง ทั้งนี้การลงทุนในสร้างคอนโดมิเนียมมีลู่ทางที่สดใสดังเช่นที่นายกนกศักดิ์ เชี่ยวศิลปะธรรม กรรมการผู้จัดการบริษัท กาญจน์กนก พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด ได้เปิดเผยว่า

“ตลาดคอนโดฯ ในเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ซื้อไว้อยู่อาศัย เพราะเมืองขยายตัว มีคนต่างถิ่น และชาวต่างชาติเข้ามาอยู่มากขึ้น ซึ่งทุกโครงการที่เราทำตอนนี้ปิดการขายได้เกือบหมด”[14]

[14] เทรนด์คอนโดมิเนียมเชียงใหม่แรก กลุ่มทุนยึดหัวหาดผุด 10 โครงการ มูลค่า 2,000 ล้าน. *ประชาชาติธุรกิจ.* ปีที่ 34. ฉบับที่ 4218 (14 มิถุนายน 2553). น. 21.

อย่างไรก็ดี การขยายตัวของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์นั้นเห็นได้อย่างชัดเจนโดยเฉพาะบริเวณทำเลทองที่ชาวญี่ปุ่นนิยมพักอาศัย อันได้แก่ ย่านถนนห้วยแก้ว และนิมมานเหมินห์ โดยประมาณการว่าชาวญี่ปุ่นที่พักอาศัยในสองย่านนี้มีจำนวนประมาณ 600-700 คน เนื่องจากอยู่ใกล้แหล่งช็อปปิ้ง สนามบิน และโรงพยาบาล สำหรับโครงการอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่อยู่อาศัยที่ชาวญี่ปุ่นนิยมพักอาศัยบนถนนสองเส้นนี้ ได้แก่ โครงการฮิลล์ไซด์ คอนโดมิเนียม 4 โครงการ "The Trio Condominium" ซึ่งเป็นของภาคธุรกิจเอกชน อย่างไรก็ดี สิ่งหนึ่งที่น่าสังเกตท่ามกลางการขยายตัวของการลงทุนดังกล่าวนี้พบว่า มหาวิทยาลัยพายัพได้เตรียมก่อสร้างโครงการอาคารชุดพักอาศัยจำนวน 200 ห้องและศูนย์การค้าที่ทันสมัย บริเวณถนนห้วยแก้ว ในวิทยาลัยบ้านธารแก้ว โดยร่วมกับบริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุน ไอเอ็นจี ประเทศไทย โดยมีวงเงินลงทุนกว่า 2,000 ล้านบาท ซึ่งจะเป็นอีกโครงการที่เปิดรองรับชาวญี่ปุ่นเช่นกัน[15] ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงอนาคตของธุรกิจลองสเตย์ที่มีต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ได้เป็นอย่างดี

นอกจากบริเวณถนนห้วยแก้ว และนิมมานเหมินห์แล้ว การหลั่งไหลของทุนที่เข้ามาในเชียงใหม่กำลังจะสร้างความเติบโตให้แก่ธุรกิจท้องถิ่นในอีกหลายพื้นที่ โดยอีกพื้นที่หนึ่งที่น่าจะจับตา คือ ย่านถนนช้างคลาน ซึ่งในอนาคตอาจจะกลายเป็น "Japan Town" เนื่องจากมีโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของกลุ่มสยามโซเคอิ ภายใต้ชื่อโครงการ "พีคส์ ทาวน์" เกิดขึ้นเพื่อรองรับตลาดญี่ปุ่น โดยมีมูลค่าการลงทุน 2,000 ล้านบาท ยิ่งไปกว่านี้ ไม่ใช่มีเฉพาะทุนภายในประเทศเท่านั้น หากแต่ยังมีนักลงทุนชาวญี่ปุ่นได้เล็งเห็นแนวโน้มการเติบโตของชุมชนชาวญี่ปุ่นในจังหวัดเชียงใหม่ จึงสนใจลงทุนภายใต้ชื่อโครงการ "เชียงใหม่ ฮอท สปริง สปา แอนด์ รีสอร์ท" ซึ่งเป็นธุรกิจอาบน้ำแร่บำบัดรักษาสุขภาพสไตล์ญี่ปุ่น และธุรกิจท่องเที่ยวแบบครบวงจรเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นมาพักอาศัยเพื่อบำบัดรักษาสุขภาพในคราวเดียวกัน โดยภายในโครงการได้เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการสินค้าโอท็อปที่มีฝีมือใช้พื้นที่แสดงและจัดจำหน่ายสินค้า ซึ่งคาดว่าจะมีการจ้างแรงงานท้องถิ่นกว่า 400 คน ทั้งนี้การลงทุนในระยะแรกของโครงการดังกล่าวมีเม็ดเงินกว่า 600 ล้านบาท

การเข้ามาพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นยังช่วยเพิ่มความมีชีวิตชีวาต่อท้องถิ่นได้ เช่น การจัดกิจกรรมพิเศษ และเทศกาลต่างๆ เพื่อให้ได้รับความสนใจจากชาวญี่ปุ่น ซึ่งสิ่งที่ตามมาคือ การสร้างงานที่เกิดขึ้น และเป็นส่วนกระตุ้นที่สำคัญในการลดการอพยพของผู้คนออกจากพื้นที่ คนในท้องถิ่นจึงมีบทบาทมากขึ้นในการพัฒนาท้องถิ่น และได้รายได้มากขึ้น เพราะการพำนักระยะยาวช่วยให้เกิดการฝึกอบรมทางวิชาชีพ เพื่อเพิ่มทักษะการจัดการ และการบริหารธุรกิจให้เกิดกับคนในท้องถิ่น อย่างไรก็ดี การพำนักระยะยาวอาจก่อให้เกิดปัญหาการแก่งแย่งผลประโยชน์ กล่าวคือ เมื่อมีการพำนักระยะยาวเกิดขึ้นย่อมนำมาซึ่งการแข่งขันในการผลิตและจำหน่ายสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ที่มาพำนักระยะยาวเป็นเหตุให้เกิดการแก่งแย่งผลประโยชน์ในหมู่ผู้ประกอบธุรกิจการพำนักระยะยาว ซึ่งอาจจะมีการตัดราคายอมขาดทุนกันอันเป็นผลเสียต่อเศรษฐกิจโดยรวม นอกจาก

[15] สำรวจเสน่ห์เชียงใหม่...ชุมชนลองสเตย์ "เจแปนทาวน์-โคเรียนทาวน์. *ประชาชาติธุรกิจ*. ปีที่ 33. ฉบับที่ 4160 (23 พฤศจิกายน 2552). น. 36.

นี้ ยังก่อให้เกิดปัญหาส่วนแบ่งผลประโยชน์ กล่าวคือ การเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาดำเนินธุรกิจในท้องถิ่น ซึ่งบางธุรกิจอาจมีบริษัทต่างชาติเข้ามาผูกขาดการดำเนินการ ทำให้คนไทยหรือคนในท้องถิ่นนั้นได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ในอัตราส่วนแบ่งค่อนข้างน้อย ซึ่งในความถูกต้องผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ควรตกอยู่กับท้องถิ่นนั้น ที่สำคัญ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสินค้า และการบริการ เพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวแบบการพำนักระยะยาวที่เพิ่มขึ้นนี้ ทำให้ผู้ผลิตหรือผู้ให้บริการได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบของสินค้าให้สอดคล้องกับรสนิยมของผู้พำนักระยะยาว อาจทำให้เกิดการลบเลือน และลดคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมลง

มิติทางสังคม

การย้ายถิ่นเป็นกระบวนการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เพื่อให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงสถานที่อยู่อาศัย จากที่อยู่เดิมไปยังสถานที่ที่ย้ายไปทั้งในและนอกประเทศ อาจเป็นการย้ายถิ่นอย่างถาวรหรือชั่วคราว การย้ายถิ่นมีทั้งปัจจัยผลักและปัจจัยดูด (Push and Pull Factors) ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา และธรรมชาติ ซึ่งถิ่นที่อยู่ใหม่จะมีแรงดึงดูดประชากรผู้อพยพให้เข้าไปอยู่อาศัย ในทางตรงข้ามถิ่นที่อยู่ต้นทางจะมีแรงผลักดันให้ประชากรย้ายออก ปัจจัยดึงดูดได้แก่ ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ประชากรอพยพย้ายถิ่นไปอยู่ที่ใหม่ เช่น โอกาสของการมีงานทำในอาชีพที่ดีกว่า รายได้ที่ดีกว่า การแต่งงานทำให้ต้องย้ายมาอยู่กับคู่สมรส สภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่า เช่น อากาศ และบริการสาธารณูปโภคของท้องถิ่น ปัจจัยผลักดันได้แก่ ปัจจัยที่ผลักดันให้ประชากรย้ายถิ่นออกจากที่อยู่เดิม เช่น สงคราม ภัยธรรมชาติ การว่างงาน การทำมาหากินฝืดเคือง[16]

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงประชากรของประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบันกำลังประสบกับปรากฏการณ์สังคมวัยสูงอายุ (Aging Society) อันเป็นผลมาจากการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ (Fertility Decline) และการที่มีอายุยืนนานขึ้น (Increasing Longevity) ของประชากรชาวญี่ปุ่น สืบเนื่องจากความเจริญทางการแพทย์และสาธารณสุข ความก้าวหน้าทางการศึกษา และระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชากร จึงทำให้ประเทศญี่ปุ่นมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นทุกๆ ปี นอกจากนี้ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ประเทศญี่ปุ่นในขณะนี้มีจำนวนครอบครัวขยายที่มีคนหลายรุ่นอาศัยอยู่ในเขตชายคาบ้านเดียวกันลดน้อยลง ในขณะที่มีจำนวนครอบครัวเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งหมายความว่าคนญี่ปุ่นในวัยเกษียณจะต้องใช้ชีวิตเพียงลำพังกับคู่สมรส เพราะขาดลูกหลานดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดนั่นเอง[17] ประกอบกับพื้นที่ในประเทศญี่ปุ่นมีอยู่จำกัด เนื่องจากภูมิประเทศเป็นหมู่เกาะ รวมทั้งค่าครองชีพในประเทศญี่ปุ่นสูงกว่าประเทศอื่นๆ จึงทำให้ประชากรส่วนหนึ่งโดยเฉพาะผู้สูงอายุไม่สามารถดำรงชีวิตได้จึงทำให้มีผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นเดินทางออกนอกประเทศเพื่อพำนักระยะยาว ดังนั้น ภาครัฐและเอกชนของประเทศญี่ปุ่นส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเดินทางไปพำนักระยะยาว

---

[16] จีรพร และ เศกสิน ศรีวัฒนานุกูลกิจ. (2547). ความต้องการและความพึงพอใจของชาวต่างชาติในการพำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

[17] ประเทือง หงสรานากร. (2549). *ความต้องการและความพร้อมในการสนองตอบความต้องการเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนานเพื่อการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนไทย กรณีศึกษากลุ่มลูกค้าเป้าหมาย คนญี่ปุ่นวัยเกษียณ.* วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

(Long Stay) ในต่างประเทศที่มีค่าครองชีพที่เหมาะสมและคงไว้ซึ่งคุณภาพชีวิต อย่างไรก็ดี การที่ชาวญี่ปุ่นส่วนหนึ่งได้เดินทางมาพำนักในประเทศไทย เนื่องจากมีปัจจัยจากความพร้อมหลายด้าน เช่น ระบบการคมนาคม ทั้งทางบก และทางอากาศ รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ประกอบด้วยทางธรรมชาติ ทางศิลปะ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ในส่วนที่อยู่อาศัยมีที่อยู่อาศัยหลายประเภทตั้งแต่ หอพัก บ้านเช่า เกสต์เฮาส์ คอนโดมิเนียม โรงแรม ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ส่วนทางด้านการบริการทางด้านสุขภาพ มีโรงพยาบาลเฉพาะทาง มีบุคลากรที่มีความสามารถในการใช้ภาษาญี่ปุ่น ทั้งแพทย์ พยาบาล รวมทั้งเจ้าหน้าที่ เพื่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้ตลอดเวลา รวมทั้งคอยให้การช่วยเหลือ แนะนำแก่นักท่องเที่ยวเมื่อเจ็บป่วย

อนึ่ง ในทางสังคมวิทยา จะวิเคราะห์การพำนักระยะยาวในฐานะที่เป็นการเคลื่อนย้ายของร่างกายและเอกลักษณ์ไปพร้อมๆ กัน โดยเริ่มต้นจากการย้ายถิ่นพำนักออกของเอกลักษณ์และติดตามไปด้วยการย้ายถิ่นพำนักของร่างกาย โดยบุคคลผู้ต้องเคลื่อนย้ายร่างกายจำเป็นต้องปรับตนให้เข้ากับเอกลักษณ์ใหม่ที่ถูกมอบให้สถานการณ์ทางสังคมแบบใหม่ โดยที่เขาไม่รู้จักคุ้นเคยในแบบชีวิต โลกทัศน์ และวัฒนธรรมใหม่[18] ทั้งนี้ สิ่งที่ไม่เป็นปัญหาสำหรับชาวไทยแต่กลับเป็นปัญหาลำดับต้นๆ ของชาวญี่ปุ่น คือ ปัญหาสุนัขเร่ร่อน ซึ่งเป็นปัญหาสำหรับผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นที่นิยมเดินเล่น หรือวิ่งจ๊อกกิ้งออกกำลังกาย ปั่นจักรยาน แต่ยังเกรงอันตรายจากการถูกกัด หรือสุนัขเห่าเสียงดังทำให้พวกเขาต้องตกใจตื่นขึ้นมาในเวลาดึก นอกจากนี้ปัญหาของผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น ได้แก่ การขับขี่มอเตอร์-ไซต์อย่างไม่มีมารยาทและส่งเสียงดังรบกวน นอกจากนี้ ปัญหาที่สำคัญที่สุดก็คือ เรื่องภาษาและข้อมูลการสื่อสาร ซึ่งชาวญี่ปุ่นสามารถสื่อภาษาอังกฤษและภาษาไทยได้เพียงบทสนทนาสั้นๆ และอ่านประโยคอย่างง่ายที่ใช้ในชีวิตประจำวันได้เท่านั้น หากเป็นบทสนทนาหรือรูปประโยคที่ซับซ้อนกว่านั้นจำเป็นต้องอธิบายเพิ่มเติม นอกจากนี้ ปัญหาอื่นๆ ที่มักจะประสบ ได้แก่ การรักษาพยาบาล การบริการภาครัฐ บทบาทหรือคุณค่าต่อสังคมของชาวญี่ปุ่นในจังหวัดที่เข้าไปพัก เนื่องด้วยผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทยต้องการความสะดวกสบายเป็นอันดับแรก และรักสงบไม่ชอบความพลุกพล่าน ฉะนั้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ที่ชาวญี่ปุ่นได้เผชิญ ทำให้พวกเขาจำเป็นที่จะต้องปรับตัวเพื่อให้เข้ากับในสังคมแบบใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

อย่างไรก็ดี คนญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งที่เข้ามาพำนักระยะยาวในประเทศไทยยังได้เกิดการรวมตัวกันขึ้นเป็นชุมชน โดยชาวญี่ปุ่นที่มาอยู่ร่วมกันในอาณาบริเวณหนึ่ง โดยชาวญี่ปุ่นเหล่านี้จะถือว่าตนมีความผูกพันอยู่กับอาณาบริเวณนั้น มีความยึดเหนี่ยวกันเป็นปึกแผ่นมั่นคง มีการกระทำกิจกรรมต่างๆ หลายด้านร่วมกันเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ และสังคมของสมาชิก ดังนั้น ชุมชนญี่ปุ่นนี้ถือเป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณหนึ่งทำให้ชาวญี่ปุ่นที่มาพำนักระยะยาวมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกัน และกระทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งจะเห็นได้จากชุมชนชาวญี่ปุ่น รวมตัวกันในนามของ Long Stay Life Club Chiangmai ซึ่งชาวญี่ปุ่นกลุ่มนี้จะมีการพบปะสังสรรค์ในแบบคนชรากันอย่างสม่ำเสมอ อาทิ การ

[18] พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์. (2545). *แบบแผนและกระบวนการปรับแปลงเข้าสู่วิถีชีวิตแบบเมืองของผู้ย้ายถิ่นชาวอีสาน: กรณีศึกษาผู้ค้าหาบเร่ในมหานครกรุงเทพ.* คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ตีกอล์ฟ ทำกับข้าว ช็อปปิ้ง และเต้นรำ หรือมีการพบปะสังสรรค์กัน เพื่อบอกเล่าหรือปรึกษาถึงการใช้ชีวิต นอกจากนี้ ในการสร้างชุมชนร่วมกันระหว่างชาวไทยและญี่ปุ่น จะเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับชาวญี่ปุ่นในวัยเกษียณได้มากขึ้น อาทิ การเป็นอาสาสมัคร หรือการเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารภาษาญี่ปุ่นกับผู้สูงอายุ เป็นต้น

ทั้งนี้ ในการที่จะพิจารณาถึงการพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย เราไม่ควรที่จะมองแค่ว่าชาวญี่ปุ่น “จะอยู่แบบไหน” แต่ควรจะพิจารณาด้วยว่า “จะอยู่อย่างไร” โดยมองว่าชาวญี่ปุ่นสามารถใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า และตอบสนองความต้องการส่วนตัวได้อย่างไร ควบคู่ไปกับการมีที่พักอาศัยหรือเพื่อรักษามาตรฐานการดำเนินชีวิตที่ดี และที่สำคัญสามารถที่จะพักอาศัยร่วมกับคนในพื้นที่หรือคนในท้องถิ่นเดียวกันกับคนในประเทศนั้นได้

อนึ่งการพำนักระยะยาวได้ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในด้านบวก โดยมีส่วนให้เกิดสันติภาพ (Tourism as a Force for Peace) เพราะการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวได้นำพาผู้คน ซึ่งก็คือชาวญี่ปุ่น และคนในท้องถิ่น ได้มาพบเจอกัน ช่วยให้เกิดความเข้าใจระหว่างคนในท้องถิ่นกับวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่น จนกลายเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกัน และเข้าใจซึ่งกันและกัน และช่วยลดอคติที่มีต่อกัน อย่างไรก็ดี การท่องเที่ยวแบบการพำนักระยะยาวไม่ได้ส่งเสริมให้เกิดผลกระทบด้านบวกต่อสังคมอย่างเดียว แต่ยังก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านลบต่อสังคมด้วย โดยมองว่าการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวก่อให้เกิดปัญหาความผูกพันทางครอบครัว กล่าวคือ เมื่อมีการพำนักระยะยาวเกิดขึ้น ย่อมเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวมีงานทำในธุรกิจการพำนักระยะยาว ซึ่งธุรกิจการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวมักมีวันหยุดไม่แน่นอน จึงทำให้ห่างเหินจากครอบครัวทำให้ความผูกพันทางครอบครัวน้อยลง นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคม อาทิ การไล่รื้อที่ที่เป็นทำเลดีๆ เพื่อสร้างที่พัก ร้านอาหาร สถานบริการต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้มาพำนักระยะยาว และการเอาเปรียบผู้มาพำนักระยะยาว และเนื่องจากมองเห็นความแตกต่างในการดำรงชีวิตของตนเปรียบเทียบกับผู้มาพำนักระยะยาว โดยเห็นว่าเป็นผู้มีฐานะดี จึงมุ่งหวังผลประโยชน์จากผู้มาพำนักระยะยาวมากเกินไป โดยไม่คำนึงถึงคุณธรรมและคุณค่าของความเป็นมิตร นอกจากนี้ ยังมีการหลอกลวงเอาเปรียบ ฉ้อโกง และก่ออาชญากรรมขึ้น

แม้ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวทำให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวที่เพิ่มขึ้น แต่ก็ส่งผลให้เกิดแรงกดดันทางสังคมต่อชุมชนท้องถิ่นผลเสียทางสังคม-วัฒนธรรม ดังกล่าวพัฒนามาจากความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การแย่งกันใช้ประโยชน์ระหว่างการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว และประชาชนในท้องถิ่น สำหรับการใช้ทรัพยากร น้ำ และพลังงานที่มีอยู่อย่างจำกัด รวมทั้งการที่ชุมชนท้องถิ่นต้องประสบกับความเสื่อมของสภาพแวดล้อม และต้นทุนการใช้โครงสร้างพื้นฐานเพิ่มขึ้น เช่น ภาษีที่ชำระสูงขึ้นเพื่อปรับปรุงระบบประปา หรือสุขอนามัย

บทสรุป

การเดินทางเข้ามาพำนักระยะยาวของผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นในไทยนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยดึงดูดอันดับแรก คือ ค่าครองชีพต่ำ นอกจากนี้วัฒนธรรมไทยที่ดีงาม ภูมิประเทศที่สวยงามก็ล้วนเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ดึงดูดให้ผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นมีความพึงพอใจในอยู่อาศัยในไทย ประกอบกับความสะดวกสบายจากสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของสถานพยาบาล การใช้บริการธนาคาร ที่พัก และสนามกอล์ฟ ส่งผลให้ปัจจุบันไทยครองส่วนแบ่งตลาดการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวได้ร้อยละ 11.2 หรือเป็นลำดับที่

3 รองจากประเทศมาเลเซียและออสเตรเลีย อันสะท้อนให้เห็นว่าตลาดญี่ปุ่นเป็นตลาดที่มีแนวโน้มในการขยายตัวต่อ “โครงการลองสเตย์” ของไทยค่อนข้างสูง

ทั้งนี้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศทั้งในยามที่ภาวะเศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตและยามที่ภาวะเศรษฐกิจซบเซา แต่หากสถานการณ์ทางการเมืองไร้ซึ่งเสถียรภาพ มีการจลาจลอยู่เนือง ๆ ก็ยิ่งเป็นการผลักดันให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเผชิญกับภาวะวิกฤตหนักขึ้นไปอีก เนื่องจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศย่อมขาดความเชื่อมั่นในการเดินทางมายังประเทศไทย ภาครัฐจึงต้องเร่งหามาตรการจูงใจเพื่อให้ผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นเข้ามาพำนักอาศัยในไทย โดยเฉพาะกฎระเบียบขั้นตอนการขอวีซ่า ตลอดจนเตรียมความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกและทางด้านสาธารณสุข เพื่อรองรับการเข้ามาของผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นเหล่านั้น ตลอดจนเพื่อไม่ให้เกิดการกระทบกับสิทธิในการรักษาพยาบาลและสิทธิประโยชน์อื่น ๆ ของคนไทยในท้องถิ่น อันจะทำให้คนไทยในท้องถิ่นมีทัศนคติในด้านลบกับผู้อยู่อาศัยชาวญี่ปุ่น

อย่างไรก็ดี การส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยการให้ผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นเข้ามาพำนักระยะยาวในไทยนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงนัยสำคัญเชิงเศรษฐกิจในการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ และที่สำคัญยังเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น อันเกิดจากธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการ ตลอดจนการลงทุนธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่อยู่อาศัย ดังเช่นในกรณีจังหวัดเชียงใหม่ โดยยังมีสิ่งสำคัญอีกหลายประการที่จะต้องเกิดขึ้นเพื่อรองรับชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาพำนักระยะยาว คือ การรักษาพยาบาล การบริการด้านสุขภาพ มาตรการรักษาความปลอดภัย ฯลฯ ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างงานและสร้างรายได้แก่คนในท้องถิ่นอีกจำนวนไม่น้อย

แต่ทว่า สิ่งหนึ่งที่จะละเลยไปไม่ได้ด้วยเช่นกันคือมิติทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งย่อมต้องได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ด้วยเหตุดังกล่าว ภาครัฐจึงควรจะส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาพำนักระยะยาวกับผู้อยู่อาศัยชาวไทยในท้องถิ่น เพื่อลดช่องว่างทางสังคม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมระหว่างกลุ่มคนทั้งสองกลุ่ม อันจะก่อให้เกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พำนักชาวญี่ปุ่นและคนไทยในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งนอกจากจะทำให้พวกเขาเหล่านั้นรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยแล้ว ยังเป็นไปเพื่อให้ “การอยู่อย่างไร” ของผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นเหล่านี้ เป็นการอยู่ที่มีพร้อมทั้งความสุขใจ และพร้อมทั้งคุณภาพจากความสะดวกสบาย ท่ามกลางความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งแม้ภาษาจะเป็นอุปสรรค แต่มิใช่เป็นสิ่งที่จะข้ามพ้นไปไม่ได้ หากภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องแสวงหาความร่วมมือกันผลักดันให้เกิดกิจกรรมในชุมชนในท้องถิ่นระหว่างชาวไทยและชาวญี่ปุ่น อันจะเป็นการสร้างความสัมพันธภาพที่ดีระดับประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่การวางรากฐานความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นที่มั่นคงยาวนาน.

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2553). *ความเป็นมาของ Long Stay* (Online). Available URL: http://www2.tat.or.th/longstay/thai/body_history.html.

จันจิรา จารุศุภวัฒน์. (3 กันยายน 2550). *รายงานพิเศษ: ธุรกิจ ‘ลองสเตย์’ ตลาดผู้สูงอายุญี่ปุ่น โอกาสทองท่องเที่ยวเชียงใหม่* (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์). Available URL: http://www.bangkokbiznews.com/2007/09/03/WW53_5301_news.php?newsid=92584.

ชุมพล' จีบเอเอ็นเอฯ ดึงญี่ปุ่นเข้าไทยล้านคน. (Online). Available URL:http://www.prachachat.net/view_news.php?newsid=02tou02250253&sectionid=0208&day=2010-02-25. [สืบค้น ณ วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2553]

ดวงใจ หล่อธนวณิชย์. (25 กุมภาพันธ์ 2547). *บทเรียนลองสเตย์ จากนักท่องเที่ยวญี่ปุ่น* (Online). Available URL: http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2004q1/article2004feb25p3.htm. [สืบค้น ณ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2553]

ดวงใจ หล่อธนวณิชย์. การส่งเสริมการพำนักระยะยาวของญี่ปุ่น. *วารสารศิลปศาสตร์* 4, 1 (ม.ค.-มิ.ย. 2547). 134-143.

เทรนด์คอนโดมิเนียมเชียงใหม่แรก กลุ่มทุนยึดหัวหาดผุด 10 โครงการ มูลค่า 2,000 ล้าน. *ประชาชาติธุรกิจ.* ปีที่ 34. ฉบับที่ 4218 (14 มิถุนายน 2553). น. 21.

นาฏยา ตนานนท์. (2538). ญี่ปุ่น: ยุคคนแก่เฟื่องฟู. *มติชน.* ปีที่ 18 ฉบับที่ 6427 (14 ตุลาคม 2538). น. 22.

ประเทือง หงสรานากร. (2549). *ความต้องการและความพร้อมในการสนองตอบความต้องการเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนานเพื่อการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนไทย กรณีศึกษากลุ่มลูกค้าเป้าหมาย คนญี่ปุ่นวัยเกษียณ.* วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์. (2545). *แบบแผนและกระบวนการปรับแปลงเข้าสู่วิถีชีวิตแบบเมืองของผู้ย้ายถิ่นชาวอีสาน: กรณีศึกษาผู้ค้าหาบเร่ในมหานครกรุงเทพ.* คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รพร และ เศกสิน ศรีวัฒนานุกูลกิจ. (2547). ความต้องการและความพึงพอใจของชาวต่างชาติในการพำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

รัฐมนตรีท่องเที่ยวร่วมภารกิจส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศญี่ปุ่น. (Online). Available URL: http://www.newswit.com/news/2005-12-26/bb39ddd3b2e58f765348d58d4ff9aecd. [สืบค้น ณ วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2553]

วินิจ รังผึ้ง. ชวนชาวญี่ปุ่นมาเที่ยวเมืองไทย (Online). Available URL: http://www.tpa.or.th/jsociety/content.php?act=view&id=907. [สืบค้น ณ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2553]

สำนักงานแรงงานในประเทศญี่ปุ่น. (27 พฤศจิกายน 2552). *กรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น รายงานสถิติชาวต่างชาติที่พำนักอยู่ในต่างประเทศ ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2551* (Online). Available URL: http://www.thaiceotokyo.jp/th/index.php?option=com_content&view=article&id=444:-1-2551&catid=77:2008-12-04-05-08-24&Itemid=1075.

สำรวจเสน่ห์เชียงใหม่...ชุมชนลองสเตย์ “เจแปนทาวน์-โคเรียนทาวน์. *ประชาชาติธุรกิจ.* ปีที่ 33. ฉบับที่ 4160 (23 พฤศจิกายน 2552). น. 36.

อาคม. (10 สิงหาคม 2550). *Baby Boomers: สู่ธุรกิจ Long Stay ที่หอมหวนของเชียงใหม่* (Online). Available URL: http://www.oknation.net/blog/akom/2007/08/10/entry-1.

McIntosh, R.W. *Tourism: Principles, Practices, Philosophies.* Ohio: Grid. Inc., 1972.

Population Reference Bureau. (2009). *2009 World Population Data Sheet* (Online). Available URL: http://www.prb.org/pdf09/09wpds_eng.pdf.